

Овчарук Оксана Василівна
завідувач відділом компаративістики
інформаційно-освітніх інновацій ІТЗН НАПН України,
канд.пед.наук, ст.наук.співр.
oks.ovch@hotmail.com

СТАВЛЕННЯ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У ПРАКТИЧНІЙ РОБОТІ ТА У СТВОРЕННІ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА НАВЧАННЯ

Ключові слова: цифрова компетентність, вчитель, професійний розвиток, підвищення кваліфікації

Постановка проблеми. Вчителі є головними суб'єктами у сфері освіти, які безпосередньо впливають на розвиток молодого покоління, на формування їх як особистостей, здатних побудувати успішну життєву траєкторію. Одним з головних факторів у процесі навчання є використання вчителями цифрових технологій, зокрема використання цифрових інструментів для передачі знань учням та розвитку їхніх компетентностей. Відповідно до Концепції нової української школи, сучасний вчитель повинен бути вмотивованим, вміти будувати партнерство та працювати в команді, забезпечувати навчання та підтримку учнів, вміти навчитися протягом життя. Крім того, викладач Нової української школи повинен мати можливість створити середовище спільної співпраці з іншими колегами, учнями та громадськістю та володіти професійним рівнем цифрової компетентності [1].

Дослідження, яке було проведене відділом компаративістики інформаційно-освітніх інновацій Інституту інформаційних технологій та засобів навчання НАПН України у 2019 році, спрямоване на дослідження ставлення викладачів до використання цифрових інструментів, зокрема, цифрових платформ для навчання, соціальних медіа та цифрових пристроїв для різних цілей у процесі викладання та професійного розвитку. Результати дослідження дозволили сформулювати рекомендації для закладів, які проводять навчання для вчителів, керівників шкіл щодо того, як вони можуть використовувати ІКТ у викладанні предметів, організовувати позакласні заходи, а також використовувати ІКТ для особистого професійного розвитку.

Метою дослідження є розкрити ставлення вчителів до використання цифрових інструментів для професійної діяльності та професійного розвитку через проведене в 2019 році опитування та сформулювати пропозиції щодо підвищення кваліфікації вчителів з питань розвитку цифрової компетентності.

Виклад основного матеріалу. Основи використання ІКТ вчителями ґрунтуються на роботах вітчизняних вчених та практиків В.Ю.Бикова, В.В.Олійника, С.Г.Литвинової, О.М.Спіріна, М.П.Шишкіної та інших. Вчені наголошують, головним чином, на загальних підходах до використання ІКТ педагогами, на важливості розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності, на педагогічних умовах та цифровому середовищі, які мають бути створені в педагогічних та навчальних закладах підготовки вчителів [2; 3; 4].

Опитування освітян відбувалось онлайн. Було опитано 178 осіб. Основні блоки опитувальника були згруповані у такі блоки:

1. загальна інформація про особу (досвід роботи, вік, статус установи, стать);
2. доступ до Інтернету на робочому місці;
3. професійна діяльність та використання ІКТ;
4. використання засобів ІКТ у роботі в класі та професійному розвитку;
5. використання соціальних мереж;
6. використання хмарних сервісів;
7. електронні системи управління та організації навчального процесу;
8. самооцінка рівня цифрової / інформаційно-комунікаційної компетентності;

9. пропозиції та ставлення до використання ІКТ для професійного розвитку та практичної роботи.

У першому розділі опитування були зібрані особисті дані респондентів. Більшість опитаних складала від 26 до 40 років (48,3%) та від 41 до 55 років (34,3%). Менше респондентів було 55 і більше років (14%) і менше 25 років (3,4%).

Серед опитаних були наступні категорії освітян: адміністратори шкіл (керівники шкіл та їх заступники) - 11,2%; викладачі інститутів підвищення кваліфікації викладачів - 16,3%; вчителі - 71,9%; вчені у галузі педагогіки - 3,9%; методисти - 4,5% та інші. Було з'ясовано, що достатній доступ до Інтернету на робочому місці мають: 88,8% респондентів. 10,7% - мають недостатній доступ до Інтернету, 0,6% не мають взагалі.

Щодо того, скільки часу респонденти проводять в Інтернеті та з якою метою (у професійних та особистих цілях), було отримано наступні дані (рис. 1).

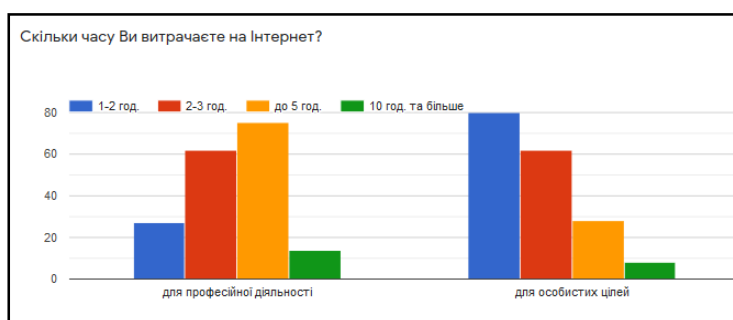

Рис.1. Розподіл часу, який респонденти проводять у мережі Інтернет для різних цілей (особистих та професійних).

На рис. 1 вертикальна шкала демонструє відсоток респондентів від основного числа опитаних, часовий період – визначених кольорами: синій – 1-2 години; червоний – 2-3 години; жовтий – до 5 годин; зелений – 10 та більше). Зліва діаграма демонструє професійну діяльність, справа – особисті цілі. Загалом, характерним є те, що до 80 % освітян проводять щоденно до 5 годин в мережі Інтернет для професійних цілей.

Цікавими були відповіді респондентів на запитання, якими пошуковими системами вони користуються. Було з'ясовано, що 99,4% використовують Google. Ще 0,6% використовують пошукові системи Yahoo, Ukrnet, Bing та інші.

На питання, як вони перевіряють надійність та достовірність онлайн-ресурсів та цифрових засобів, було отримано наступні варіанти відповідей:

- використовую лише офіційні та відомі вебсайти в професійному середовищі - 71,3%;
- звертаю увагу на авторів ресурсів та наявність посилань - 61,8%;
- звертаю увагу на зміст джерела, структуру, наявність гіперпосилань та навігацію - 50,6%;
- переглядаю ресурс, що займає найбільш високий рейтинг в Google, а також звертаю увагу на URL-адресу, наприклад: gov; edu; com; org. - 43,8%;
- уникаю спаму та розсилки - 64%;
- не перевіряю, бо не знаю як - 1,7%.

Третій розділ опитування присвячено використанню ІКТ у професійній діяльності освітян. На запитання «для яких цілей вам потрібні інформаційно-комунікаційні технології та цифрові інструменти у вашій професійній діяльності?» відповіді розподілялися наступним чином:

- пошук інформаційно-освітніх ресурсів - 93,3%;
- створення та використання аудіо- та відеоматеріалів на уроках / професійній діяльності - 71,9%;
- створення / використання дидактичних матеріалів та навчання, для створення навчальних ігор - 66,9%;

- створення та підтримка персонального веб-сайту, блогу - 46,1%;
- впровадження дистанційного навчання - 48,9%;
- робота з віртуальної лабораторії - 15,2%;
- планування та проектування уроків - 53,4%;
- створення онлайн анкетування та тестів - 53,4%;
- самоосвіта та особистісний розвиток, наукові дослідження та інше - 0,6%.

Серед засобів ІКТ педагоги вказали ті, які вони найчастіше використовують у своїй професійній діяльності: ПК – 89,3%; ноутбук -75,3%; Smart Board – 18%; Smart Phone – 69,1%; планшет – 28,1%; мультимедійний проектор - 0,6%.

Для спілкування у соціальних мережах педагоги використовують такі, як Facebook (91,6%), Instagram (38,8%), LinkedIn (15,7%).

Серед хмарних засобів, які найчастіше обирають освітяни, Google+ (87,6%) Microsoft Office 365 (43,8%), Padlet (29,2%) та Drop Box (19,1%).

Важливою частиною дослідження було визначення того, як педагоги оцінили свою цифрову компетентність. На рисунку 2 видно відповіді респондентів за 4-бальною шкалою.

Рис.2. Самооцінювання рівня цифрової компетентності педагогами.

Таким чином, відповіді розподілились так:

- 47,2% (red) – середній рівень;
- 39,3% (yellow) – високий рівень;
- 9,6% (green) – експертний рівень;
- 2,8 (blue) – низький рівень;
- 1,1% (violet) – не можуть визначити свій рівень.

Слід зазначити, що самооцінка професійної діяльності педагогів розглядається як основа професійної компетентності вчителя - це його практична готовність до самоорганізації, яка полягає у вмінні планувати свою діяльність, правильно розподіляти свою / її час і знайти найкращі способи його організації, здатність самоконтролю, самоаналізу та самооцінки своїх результатів.

На основі здійсненого дослідження було з'ясовано ставлення вчителів до використання ІКТ, було застосовано 10-бальну шкалу (10 балів – вищий рівень, 1 бал – низький). Відповіді розподілились таким чином: 57,5% показали високе ставлення (10); 16,1% виявили 9-тий рівень ставлення; інші респонденти розподілили своє ставлення між 8-ю та 5-ю шкалою.

Висновки та рекомендації. Проведене дослідження дозволило виявити не лише самооцінку цифрових компетентностей педагогів, а й визначити, як ІКТ використовуються у професійній діяльності, які з цих ІКТ є більш популярними та менш популярними серед викладачів. Також ми дізналися про доступ респондентів до Інтернету та популярність використання соціальних мереж у професійних цілях. Надзвичайно важливо було виявити самооцінку цифрової компетентності респондентів. На основі пропозицій, отриманих від респондентів та наших спостережень під час опитування, ми надали наступні рекомендації.

Для розвитку та практики цифрової компетентності вчителів пропонується використовувати: веб-ресурси для викладання навчальних дисциплін, включаючи дистанційні курси; систематичний збір інформації та використання освітніх інструментів, необхідних для опанування навчальних дисциплін (програм), доступних через Інтернет (наприклад, локальна мережа); за допомогою веб-браузерів та іншого програмного забезпечення, доступного для користувача. Важливим є наявність у навчальному закладі веб-середовища дистанційного навчання (систематично організований набір навчальних дисциплін (програм) на базі веб-програм, а також веб-програмного забезпечення для управління ресурсами, оснащеного інструментами дистанційного навчання, та дистанційного навчання управління. Запропоновано такі методи оцінки цифрової компетентності: поточне оцінювання; регулярні зустрічі з керівниками шкіл та методистами; самооцінювання; створення робочих груп з колегами для оцінки та обговорення досягнень; оцінка власних досягнень колег; розробка індивідуальних робочих планів; спостереження за уроками кваліфікованих колег; проведення регулярного аналізу проблем, опитування; створення власного цифрового портфоліо; проведення дослідницької діяльності. Анкета «Ставлення освітян до використання ІКТ та хмарних служб у своїй професійній діяльності» розміщено на платформі Google Forms [5].

Використані джерела:

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи (2016), URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>, дата звернення 2020/07/03.
2. Биков, В.Ю., Буров, О.Ю., Гуржій, А.М., Жалдак, М.І., Лещенко, М.П., Литвинова, С.Г., Луговий, В.І., Олійник, В.В., Спирін, О.М., Шишкіна, М.П. *Теоретико-методологічні засади інформатизації освіти та практична реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України*. Монографія. Компринт, м. Київ, Україна (2019).
3. Shyshkina M.P., *Service models of the cloud-based learning environment of the educational institution*. In: Proceedings of the 5th Workshop on Cloud Technologies in Education. pp. 1-6. Kryvyi Rih, Ukraine (2017).
4. Lytvynova S.G., *Cloud-oriented learning environment of secondary school*. In: Proceedings of the 5th Workshop on Cloud Technologies in Education. pp. 8-12. Kryvyi Rih, Ukraine (2017).
5. Опитування “Ставлення освітян до використання ІКТ та хмарних сервісів у професійній діяльності”, URL: <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfeiqvRfPwqmiX822sQxM5wZFa1Dcrx-IGM1yE26hyRoclR1g/viewform>, дата звернення: 08/03/2020.